

KRIMINALITA PÁCHANÁ NA DĚTECH

Specifickým a velmi závažným typem kriminality je kriminalita páchaná na dětech, a to jak ze strany dospělých (často i příbuzných obětí), tak i ze strany dětí. Děti jsou v mnoha případech velmi zranitelné a nedokážou často ani rozeznat, že určité jednání může být nebezpečné nebo je trestným činem.

Mezi časté a zároveň velice závažné případy, které se týkají kriminality páchané na dětech, patří šikana, sexuální zneužívání a týrání dětí. Šikana probíhá nejčastěji ve školním prostředí, sexuální zneužívání a týrání bohužel v okruhu nejbližších rodinných příslušníků nebo při zájmových aktivitách. Vždy je potřeba začít problém řešit hned v samém začátku a nečekat, že by se snad vyřešil sám.

Přehled kapitol:

[Šikana dětí](#)

[Týrání dětí](#)

[Sexuální zneužívání dětí](#)

Šikana dětí

Co všechno je šikana, jak rozpoznat, že dítě může být objektem šikany a jak se proti šikanování bránit? Na tyto otázky naleznete odpovědi v této kapitole.

CO JE ŠIKANA

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání (více viz kapitola „[Sexuální zneužívání dětí](#)“). Nově se může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu (více viz kapitola „Kyberšikana“).

Hlavními znaky šikany jsou záměrnost, opakování, samoučelnost, agrese a nepoměr sil v neprospěch šikanovaného dítěte.

STADIA ŠIKANY

Vývoj šikany lze rozdělit do pěti stadií:

Stadium 1 - ostrakismus (vyčleňování z kolektivu) - jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Stadium 2 - fyzická agrese a přitvrzování manipulace - v zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Stadium 3 (klíčový moment) - vytvoření jádra - vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Agresoři začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Stadium 4 - většina přijímá normy - normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě - aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Stadium 5 - totalita neboli „dokonalá“ šikana - násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které lze pro přehlednost označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

PŘÍZNAKY U ŠIKANOVANÉHO DÍTĚTE

Oběť šikany lze rozpoznat podle mnoha příznaků. Děti ve škole mohou rozpoznat šikanovaného žáka například podle těchto prvků chování:

- žák je o přestávkách často osamocený, nemá kamarády,
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními,
- o přestávkách vyhledává blízkost učitelů,
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený,
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči,
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje,
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené,
- zašpiněný nebo poškozený oděv,

- stále postrádá nějaké své věci,
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy,
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy,
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole,
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Rodiče by si navíc měli všimnout těchto příznaků

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi,
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.,
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem,
- nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo),
- dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno i pozorovat strach,
- ztráta chuti k jídlu,
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem,
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu),
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!",
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně,
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad,
- zmínky o možné sebevraždě,
- dítě se odmítá svěřit s tím, co jej trápí,
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze,
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům,
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma,
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.),
- dítě se vyhýbá docházce do školy,
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

JAK SE ŠIKANĚ BRÁNIT

Oběť šikany má možnost se zcela anonymně obrátit o radu např. na Linku bezpečí - pro děti je bezplatné volání na tel. čísle **116 111**, pro rodiče šikanovaných dětí pak **840 111 234**. Sdružení, které linku provozuje, je možné kontaktovat i mailem nebo formou chatu. Linka funguje 24 hodin denně.

Pokud se šikana týká školního prostředí, je vhodné, aby rodiče problém řešili se školou, případně pedagogicko-psychologickou poradnou. I dítě má možnost se kdykoli obrátit na své učitele. Ve škole je vždy některý z učitelů vyškolen v této problematice a může poradit.

Čím dříve se problém začne řešit, tím je větší pravděpodobnost, že se podaří šikanu zastavit, než přejde do nebezpečnějšího stadia.

RADY PRO RODIČE

Jak postupovat, když je dítě šikanováno:

- zjistěte od dítěte dopodrobna, co se stalo, kdy a kde se to stalo, kdo všechno byl přítomen; je důležité, aby rozhovor s dítětem probíhal v atmosféře důvěry a podpory,
- poskytněte dítěti veškerou ochranu (např. při cestě do školy a ze školy, i za cenu uvolňování z práce),
- poskytněte dítěti dostatek péče, více s ním komunikujte, věnujte se mu ve volném čase, odjeďte na chatu, k prarodičům,
- ubezpečte dítě a to i opakovaně, že udělalo dobře, že vám vše řeklo,
- nemáte-li jistotu, že dítě nebude ohroženo ve škole, ponechejte ho doma; zvažte však, zda v jeho situaci může být samo,
- oznamte vše ve škole,
- pokud máte podezření, že došlo ke spáchání trestného činu, zvažte oznámení na policii,
- obraťte se na odborníka.

Týrání dětí

Jak rozeznat příznaky týrání dětí, jaké mohou být příčiny a co lze v takové situaci dělat? Na tyto otázky naleznete odpovědi v této kapitole.

SYNDROM CAN

Syndrom CAN je syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Syndrom CAN znamená špatné zacházení s dítětem, a to zejména aktivní ubližování a neposkytování dostatečné péče. Hlavní formy syndromu CAN jsou tělesné a psychické týrání, sexuální zneužívání a zanedbávání dítěte. Sexuálnímu zneužívání je věnována samostatná kapitola (více viz kapitola „[Sexuální zneužívání dětí](#)“).

ZPŮSOBY TÝRÁNÍ A PŘÍZNAKY U DĚTÍ

Tělesné týrání má formy aktivní a pasivní. Pasivní forma znamená nedostatečné uspokojení nejdůležitějších potřeb dítěte.

Toto jsou aktivní formy fyzického týrání:

- nepřiměřené bití rukou,
- bití různými nástroji,
- kopání,

- údery pěstmi,
- způsobení bodných, řezných a sečných ran,
- vytrhávání vlasů,
- způsobování popálenin,
- svazování dítěte,
- škracení a dušení,
- silné třesení,
- otravy jedy a chemikáliemi.

Příznaky tělesného týrání jsou obvykle viditelné na různých částech těla - může se jednat o různé hematomy (zejm. trup, hýždě, paže, obličej), otoky, spáleniny (zvl. mnohočetné drobné popáleniny), zlomeniny (lebky, žeber apod.), tržné rány, stopy po bití páskem nebo rukou. Příznakem dlouhodobého týrání jsou poranění různého stáří a stupně hojení.

Psychické týrání zahrnuje slovní útoky na sebevědomí dítěte, ponižování, zavrhování, vystavování závažným domácím konfliktům, podráždění sebedůvěry a sebevědomí opakovaným uráženími a podceňováními, kladení nerealistických nároků na dítě, ale i nedostatečný zájem o dítě z důvodu vysoké zaměstnanosti rodičů. Přestože se

psychické týrání mnohem hůře prokazuje, představuje nejčastější formu syndromu CAN.

Dopady psychického týrání se liší podle jeho intenzity a doby trvání. Postižené děti mají často problémy s navazováním dalších vztahů, se sebedůvěrou a prosazením. Často se u nich objevují pocity úzkosti, četné psychosomatické obtíže a nápadně častý výskyt poruch chování, jako jsou útoky z domova nebo záškoláctví. Společnými příznaky psychického a tělesného týrání jsou:

- nutkavé nebo neurotické návyky - např. houpání na židli, obtáčení vlasů kolem prstu,
- pocit strachu z chybování,
- sebepoškozování,
- neschopnost přijmout chválu,
- nízké sebevědomí,
- dítě nechce kontaktovat rodiče,
- problémy se zapojováním se do hry,
- nadměrná potřeba uznání, vyžaduje zvýšenou pozornost.

Lze také vyzorovat změny v chování dětí, jako např. projevy agrese nebo naopak úleku při doteku nebo přiblížení ruky, zvýšená poslušnost k rodičům nebo jiným příbuzným apod.

Třetí formou týrání je zanedbávání péče. Fyzickými příznaky může být úbytek na váze v důsledku dlouhodobého hladovění nebo nedostatečné výživy, špinavý oděv (popř. pleny), špína na kůži, za nehty, zápach, vši, svrab, neléčené choroby, charakteru počasí nevyhovující oděv.

Důsledkem může být unavenost dítěte, nedostatky ve školní docházce, osamělost, ponechání bez dozoru, drobné krádeže (např. potravin) apod.

KDE HLEDAT POMOC

Vzhledem k tomu, že týrání je trestný čin, je nezbytné podezření na jakýkoli typ týrání oznámit policii. I neoznámení nebo nezabránění trestnému činu týrání svěřené osoby je trestným činem. S týráním mohou souviset i další trestné činy - sexuální nátlak, znásilnění, pohlavní zneužití, zneužití dítěte k dětské pornografii, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií a další.

Sexuální zneužívání dětí

Co je a co není sexuální zneužívání, jaké jsou příznaky u zneužívaného dítěte a co je třeba dělat při důvodném podezření na sexuální zneužívání dětí? Na tyto otázky naleznete odpovědi v této kapitole.

CO JE SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ

Sexuální zneužívání zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Zneužívající osobou může být rodič, příbuzný, přítel, ale také odborný nebo dobrovolný pracovník či cizí osoba. Mezi sexuální zneužívání patří osahávání, líbání a laskání intimních míst a genitálií, požadavek manipulace s pohlavními orgány, orální či anální sex, sexuální styk, znásilnění. Další formou sexuálního zneužívání je také nucení dítěte ke sledování pornofilmů, porno časopisů, soulože a jakákoliv dětská pornografie a prostituce.

Naopak sexuální zneužíváním není běžná hygiena dětí prováděná ze strany rodičů nebo fotografování malých dětí pro potřeby vlastního rodinného fotoalba v tradičních situacích (koupající se dítě ve vaničce, malé děti bez plavek na pláži apod.).

JAK ROZPOZNAT PŘÍZNAKY U DĚTÍ

Sexuální zneužívání je pro dítě obrovskou tělesnou, duševní a sociální zátěží, která může vést až k jeho fyzické a duševní újmě. Důsledky této zátěže jsou tím závažnější, čím je mladší zneužívané dítě, čím delší je doba zneužívání, čím jsou aktuální reakce nápadnější, čím je dítě na násilníkovi závislejší a čím menší oporu a pochopení najde u ostatních členů rodiny. Traumatizující zážitek v podobě zneužívání vyvolává v oběti odpor, strach, úzkost, ale i zlost.

Dalšími příznaky mohou být náhlé změny v chování, strach z určité osoby, pokusy o útěk z domova, sebepoškozování, užívání drog, bulimie, anorexie apod. Pokud dojde k fyzickému násilí nebo přímo ke znásilnění, jsou možnými příznaky bolesti v oblasti genitálií, krvácení, odřeniny, výtoky z genitálií, pohlavně přenosné choroby.

JAK ŘEŠIT PROBLÉM SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Podobně jako u jiných forem sexuálního násilí nebo týrání jde i v případě sexuálního zneužívání dětí o závažný trestný čin, který je třeba neprodleně oznámit policii. Je-li to nezbytné, musíte poskytnout všechny dostupné důkazy. To však může být pro dítě značně stresující. Policie je však vybavena a vyškolená tak, aby výslech či rekonstrukce činu byly pro dítě co nejméně stresující.